

OTAZNÍKY NAŠICH DĚJIN

Emanuel Mandler

Benešovy dekrety

proč vznikaly a co jsou

Emanuel Mandler

BENEŠOVY DEKRETY
Proč vznikaly a co jsou

Nakladatelství Libri
Praha 2002

© Emanuel Mandler, 2002

© Libri, 2002

ISBN 80-7277-139-6

OBSAH

Slovo šéfredaktora 9

Úvodem 12

I. JAK SE PŘIPRAVUJE SVOBODA

První dekrety londýnského odboje
(Ustavení exilové vlády) 16

Co s Němci?
(Budoucí národnostní uspořádání) 24

Koncept revoluce
(Benešova cesta do Moskvy) 31

Program – vládní a komunistický
(Košický vládní program) 36

II. VĚK DEKRETŮ

V roli jakobínů
(Revoluční orgány v akci) 46

Smysl ústavních dekretů
(Dekrety a legitimita) 54

Ústavní dekrety 55

Otázka viny
(Trestní dekrety) 61

Retribuční dekrety a lidové soudy 63

Národ sobě
(„Znárodnění“ – majetkové konfiskace) 67

Význam lidové jednoty
(Dekrety všeobecně politické) 74

III. LEGISLATIVA ETNICKÉ ČISTKY

U konce národnostního soustátí
(Nacionálněperzekuční dekrety I) 80

Největší revoluční čin
(Nacionálněperzekuční dekrety II) 86

Vytváření slovanského státu
(Nacionálněperzekuční dekrety III) 92

Apologetika revoluce
(Úsilí české oficiální historiografie) 100

Poznámky 107

Přílohy

Seznam členů londýnské exilové vlády 110

První československá vláda Národní fronty
4. 4. 1945 – 6. 11. 1945 112

Citované dekrety 113

Ukázky z dekretů č. 12, 60, 81, 100, 122 a 138 116

Citované prameny a literatura 125

*Věnováno paměti obětí
všech etnických čistek.*

SLOVO ŠÉFREDAKTORA

Nakladatelství Libri se od samotného počátku své existence zaměřuje především na mapování naší minulosti a památek, žel často především chátrajících. V roce 2001 pak založilo novou ediční řadu *Otazníky našich dějin*. Už název signalizuje, že v této řadě půjde především o témata rozporupná, tabuizovaná, mytizovaná... Svazek zasvěcený tzv. *Benešovým dekretům* bude patřit jistě k těm nejkontroverznějším, i díky tomu, že se téma prezidentových dekretů a vpravdě nerudovské otázky „kam s nimi?“ stalo předvolebním hitem téměř obnovené Národní fronty – vždyť k parlamentní deklaraci hodlají pozvat demokratické strany i komunisty, aby národní jednota byla znovu dokonalá!

A tak mi dovoluji několik slov na vysvětlenou, proč s knížkou přicházíme a nespolečáme na to, co nám o tématu zvěstují oficiální autority – ať už politické, či vědecké. Domnívám se, že pluralita názorů (s výjimkou těch, které hlásají rasovou, třídní či nacionální nenávisť) je základním kamenem demokracie. Znepokojuje mě, že jsme svědky toho, jak se pár let po pádu totality už opět někteří lidé snaží prosazovat názory „oficiální“ – rozuměj správné (jediné vědecké – ostatně i dr. Beneš měl své pevné vědecké názory: například, že Slováci nejsou národ), a „neoficiální“ – rozuměj špatné, ba přímo škodlivé (všechny ostatní než jejich). A to přesto, že právě historie byla u nás snad nejvíce zprofanována svou služebností a jediným oficiálním „správným“ názorem. Nedomnívám se, jak předsudky nezatížený historik může hájit národněsocialistickou revoluci provázenou etnickou čistkou, navíc založenou na principu kolektivní viny (stejném principu, jaký uplatňovali nacisté vůči Židům, ale i Romům, Čechům a dalším „méněcenným“ národům). A to ani s odvoláním na předchozí zvěrstva nacistů a spolu s tím i té části sudetských Němců, která Hitlerovu vábení podlehla. Má nedůvěra je o to větší, že mnozí z těchto historiků donedávna hlásali jedinou vědeckou pravdu, založenou na marxismu-leninismu (nebo jí alespoň přitakávali), někteří zastávali i nomenklaturní funkce KSČ, další byli spolupracovníky StB... Není třeba přítom popírat, že mnozí z nich bez ohledu na jejich „osobní“ curriculum vitae vykonali kus solidní badatelské práce. To však nic nemění na tom, že jejich renomé je, alespoň v mých očích, silně pošramoceno a k jejich přestupu k „demokratům“ jsem krajně skeptický. Možná se dali do služeb „pokroku“ původně

v dobré víře, ale stali se nástroji totalitního režimu utlačujícího všechny ostatní názory, zejména pak ty svobodomyšlné. Dnes se (asi opět v dobré víře) zastávají – pro změnu pod praporem „národních zájmů“ – něčeho, co se bezesporu stalo a nedá odestát, ale z hlediska etického je prostě neospravedlnitelné. Ještě jsem neslyšel přesvědčivé vysvětlení, proč když všichni víme, jak zrůdný byl německý národní socialismus, jim připadá tak mravný český národní socialismus v akci. Byl o tolik lepší jen proto, že byl „náš“? Třeba tím, že se spolupodílel na zákazu politické opozice, nebo tím, že zakázal německé školy i pro tělesně a duševně postižené děti? A co říci těm, kteří se dokonce při ospravedlnování národněsocialistické revoluce „zaklínají“ Masarykem? Že jeho krédem bylo *Ježíš, ne Caesar!* a že právě T. G. M. byl obdobnými českými „vlastenci“ dlouho kacířován jako vlastizrádce a zaprodanec Němců.

Ten, kdo zná produkci Libri, jistě ví, že jsme vydáváním monumentálních *Měst a městeček*, řady encyklopedií o našich hradech, zámcích, zvonicích, mostech, technických památkách, lázních, loretách, zahradách a parcích, ale i řadou KDO BYL KDO a dalších vykonali pro poznání a zmapování naší minulosti asi více než mnozí dnešní hlasití zastánci „národních zájmů“. Díky samozřejmě patří především autorům a čtenářům. Předpokládám asi správně, že mnozí z nich se tentokrát s výkladem a závěry E. Mandlera zčásti, anebo vůbec neztotožní. Nerad bych, aby nám však vydání knihy měli za zlé; přál bych si, aby ji nezaujatě přečetli a o všem kriticky přemýšleli. Už jen proto je důležité knihu vydat. Jde přece jak o elementární svobodu vyslovit nevětšinový názor, tak o to, podívat se na naši minulost bez pověstných růžových brýlí mámení (co Čech činí, dobře činí). Anebo jinak řečeno: pokus o pravdivé vyrovnání s minulostí neděláme (jenom) pro své okolí, ba dokonce ani pro Evropskou unii, ale především pro sebe. V roce 1945 to začalo zdánlivě spravedlivou odplatou, ale rozpoutané bezpráví a útlak včetně vyvlastnění se nakonec dotkly nás všech (některých arci méně, jiní si dokonce sami nakradli). V každém případě jsme vyhnali čerta Belzebubem. Navíc se mi nechce věřit, že pomocí „zbožných lží“ (vzpomeňme na *Rukopisy*) naše dějiny nějak zásadně, natož trvale vylepšíme.

Na závěr mi dovoluje naprosto osobních pár slov, která zájemci mohou poodhalit i mé osobní motivy při vydání této knihy. 20. století jsem poznával (vedle studia dějin) především prostřednictvím osudů a názorů členů vlastní rodiny. Rod mé matky pochází ze sedláků ve středních Čechách a byl postižen nejprve pobělohorskou konfiskací, poté znovu až konfiskací únorovou. Oba moji rodiče za okupace pracovali v protinacis-

tickém odboji a kupodivu ten, kdo je varoval před zájmem gestapa, byla německá bytná. Můj otec byl už předválečný horlivý komunista, který se podílel na znárodnování, avšak znechucen vystoupil z KSČ roku 1952. Iluzí o „ruských bratrech“ ho nezbavila armáda Malinovského (jako lékárník nebyl okraden, ale zahrnut „ukradenými“ dary), ale až srpen 1968. S těmi zbylými iluzemi (o spravedlivé společnosti) bojoval do konce života, třebaže mu už jeho milovaný středoškolský profesor říkal, že komunismus a nacismus jsou punčocha nalíc a punčocha narub. Profesionální politik byl pak můj prastrýc, rovněž horlivý – tentokrát národní socialista – Prokop Drtina: Benešův osobní tajemník, poté ministr spravedlnosti, politický vězeň, a nakonec ještě chartista. Trávil jsem s ním po jeho propuštění z vězení každé léto u svého dědečka, kam jezdil nejprve na dovolenou, poté už jako penzista od jara do podzimu na „letní byt“. Zde také vznikaly jeho paměti, z nichž nám takřka denně předčítal. V diskusích a částečně i v pamětech „strýc Prokop“ nakonec uznal, že Beneš až zas takový génius a pašák nebyl (však nechal své největší zastánce v únoru 48 pěkně ve štychu) a že se to po roce 1945 nedělalo nejšťastněji (však to podle toho dopadlo). Ale vím, že mnohé iluze o svých názorech i politickém účinkování si stejně uchoval. A tak si dovolím tvrdit, že z celé rodiny měl zdravý rozum jediné můj dědeček – v politice agrárník z promasarykovského křídla (obdivovatel Švehly, ale také S. Čecha, V. Dyka, A. Jiráska či J. S. Machara). Stal se i okresním starostou, ale jako moderní hospodář se staral především o praktické věci a udržoval si od všech „spásných“ ideologií kritický odstup (však také byli agráři po roce 1945 zakázáni). Dědečka v roce 1948 – to už mu bylo 60 let a stal se z něho „kulak“ – připravili nejen o všechnu majetek, na němž jeho rod hospodařil přes 300 let, ale načas ho i zavřeli. Přesto nikdy nezatrpl, protože zůstal tím, čím byl i předtím: slušným člověkem. Často mi připomínal, že cesta do pekla je dlážděna dobrými úmysly...

A ještě úplně na závěr – sudetští ani jiní Němci mi (ani nakladatelství) na žádnou knihu (dokonce ani na tuto!) nepřispěli a necítím se být ani jejich pátou kolonou. Pravdou také je, že tíhnu k zemskému vlastnictví spíše než k tomu národnímu. Asi i proto, že mezi „roduvěrnými“ Čechy je tolik zlodějů, udavačů, rasistů... (rače si doplňte sami) asi jako v každém jiném národě – nebo že by o trochu více?

František Honzák

ÚVODEM

Rok 1945 byl v životě české a slovenské společnosti rokem velkého, zásadního převratu. Po osvobození z nacistické okupace se v zemi chopila moci vláda Národní fronty v čele s prezidentem Edvardem Benešem a začala obnovovat stát, který zlikvidovali nacisté v letech 1938 a 1939. Během války čeští političtí činitelé v exilu – v Londýně i v Moskvě – opětovaně zdůrazňovali, že samozřejmě nejde o pouhou obnovu. Sám prezident Beneš při jednání s představiteli našich komunistů v Moskvě dne 13. prosince 1943 považoval hned úvodem za nutné říci, že „jednota politických stran má platit i nadále, řadu let po válce, abychom mohli vybudovat novou republiku moderní, která sice bude navazovat na prvo republiku, ale bude značně přeměněna zvláště v ohledu sociálním“.

Jednota politických stran dlouho nevydržela. Více či méně však existovala právě v období „dekretovém“, tj. od května 1945 do vytvoření Prozatímního národního shromáždění dne 28. října 1945, a byla tehdy pro aktivity československé vlády nesmírně důležitá. Těch několik měsíců zcela stačilo k tomu, aby byla Československá republika obnovena jako stát úplně nový, odlišný od Československa předválečného. Šlo většinou o změny dlouho připravované, neboť v exilu se na plánech budoucího uspořádání Československé republiky pracovalo po celou druhou polovinu války. Již 14. prosince 1943, tedy den poté, kdy v Moskvě hovořil s komunisty o jednotě politických stran, objasňoval prezident Beneš V. M. Molotovovi zásady této modernizace, jejímž základem bude zajištění bezpečnosti československého státu. Proto bude obnovená Československá republika úzce spolupracovat se Sovětským svazem. Všichni domácí zrádci budou přirozeně potrestáni, a především nelze připustit, aby hranice Německa byly vzdáleny 60 km od Prahy. Němci jsou vinni Mnichovem, začali válku v Československu, okupovali je a musí za to být potrestáni. I když on, prezident Beneš, je ochoten ke kompromisům, považuje za potřebné zbavit budoucí československý stát nejméně 2 milionů a maximálně 2,8 milionu Němců, (což byl počet celé německé „menšiny“). Zároveň požaduje, aby majetek vysídlených Němců přešel na československou vládu. Konfiskace německého majetku a transfer Němců pak předznamená počátek další, „české“ nacionalizace (tedy konfiskace velkých majetků ve vlastnictví českých občanů). Tím se zahájí velký sociální převrat v celém Českoslo-